

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
FAKULTA ARCHITEKTURY

Ing. arch. Martin Štěpánek

VLIV SPECIALIZACE NA STRUKTURU MĚST, VENKOVSKÉHO
OSÍDLENÍ A KRAJINY

INFUSE OF SPECIALIZATION ON STRUCTURE CITIES, RURAL
HABIAT AND LANDSCAPE

Zkrácená verze Ph.D. Thesis

Obor: Urbanismus

Vedoucí práce: doc. Ing. arch. Gabriel Kopáček, Dr.

Klíčová slova:

Specializace, koncentrace, akční rádius, efektivita, globalizace, sídelní struktura

Keywords:

Specialization, concentration, action radius, efficiency, globalization, urban structure

Prohlášení autora o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem disertační práci „Vliv specializace na strukturu měst, venkovského osídlení a krajiny“ vypracoval samostatně a na základě odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu, který je součástí této práce.

Martin Štěpánek

OBSAH

1 ÚVOD	3
2 VYMEZENÍ OKRUHU PROBLÉMU	7
3 CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE	12
4 METODY ZPRACOVÁNÍ DISERTAČNÍ PRÁCE.....	13
5 SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	15
6 HODNOCENÍ A VÝSLEDKY	19
7 ZÁVĚR	21
8 LITERATURA A ZDROJE	24
9 CURRICULUM VITAE	25

1 ÚVOD

VÝKLAD ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Udržitelný rozvoj

Definice udržitelného rozvoje jako takového je komplexní společenské téma, které je předmětem mnoha výzkumů, odborné i laické diskuze. Přestože existuje celá řada jeho definicí, těžko lze toto téma považovat za uzavřené, naopak, neustále se vyvíjí. Vzhledem k současným trendům globálního oteplování a hrozícího globálního kolapsu je volání po takovém vývoji, který zajistí prostředí pro život i budoucích generací, naprosto nezbytné.

Specializace

Z hlediska zaměření této práce je specializací chápáno obecné zaměření se na určitou činnost, či okruh činností, které vedou ke společenské dělbě práce. Specializace se netýká jen samotné lidské činnosti, ale také specializací činností firem, institucí, měst, národů, států či kontinentů na určitý okruh činností, který vede k prostorové dělbě práce.

Dělba práce (dělba činnosti)

Dělba práce přirozeně vzniká současně při vzniku specializace. Umožňuje věnovat se profesnímu zaměření, zvyšovat odbornost i efektivitu prováděné práce. Opět se dělbou práce myslí i dělba práce nejen mezi jednotlivé osoby, ale také mezi firmy, instituce, organizace, národy či státy. Dělba práce si vynucuje potřebu jednotlivé činnosti vzájemně koordinovat, mezi jednotlivými aktéry komunikovat a kooperovat.

Koncentrace

Koncentrace vznikající díky vývoji lidské činnosti. Koncentrují se aktivity tak, aby byla umožněna efektivní kooperace mezi jednotlivými specializovanými činnostmi. Koncentrované aktivity nemusí být nutné výrazně různorodé, naopak mohou být výrazně monofunkční. Koncentrace s sebou přináší rozšíření potřeby vzájemné komunikace a kooperace.

Akční rádius (rozšiřování akčního rádia)

Lidská společnost založená na činnostech vyžadujících vzájemnou spolupráci (specializace, dělba práce, společenská i prostorová koncentrace) si s postupujícím vývojem rozšiřuje svůj akční rádius. Rozšiřuje prostor, na kterém se její vlastní aktivity projevují, nebo prostor, ze kterého pro svoje aktivity čerpá komodity.

Sídelní struktura

Umělá, nejen obytná struktura, utvářená činností lidské společnosti v přírodní krajině. Sídelní strukturou je myšleno obecné přetváření (narušování) přirozené krajiny, která se díky lidské činnosti zásadně proměňuje. Sídelní strukturou tak nejsou myšlena pouze samotná sídla, ale také související změny v krajině.

Efektivita

Základní entita podněcující rozvoj společnosti. Efektivita proměňuje fungování společnosti, přetváří její charakter, určuje povahu vykonávaných činností, množství produkce i spotřeby. Většina jevů v této práci popisovaných souvisí s efektivitou, ať je to již dělba práce za účelem vyšší efektivity, koncentrace za účelem efektivní spolupráce nebo například rozvoj dopravy za účelem efektivního rozšiřování akčního rádia.

ÚVOD DO TÉMATU

Dne 10. října 2010 v Praze na Žofíně, při příležitosti zahájení konference FORUM 2000, pronesl Václav Havel úvodní řeč s názvem „Nic není samozřejmé“. Ze svého osobního pohledu komentoval současné dění na periferiích našich měst:

„Vím sice o bezpočtu vážnějších problémů s lidskými sídly na této planetě – od chudinských slumů lemujících asijské či jihoamerické megapole až po města po zemětřeseních a povodních - začnu však, dovolíte-li, trochu osobně: když jsem před mnoha lety jel autem z Prahy na naši venkovskou chalupu ve východních Čechách, trvala cesta z centra města k tabuli, která označovala jeho konec, přibližně patnáct minut. Pak byly louky, lesy, pole a vesnice. Dnes jedu z Prahy toutéž cestou dobrých čtyřicet minut i déle, aniž někde poznám, jestli jsem už město opustil, nebo nikoliv.

To, co bylo donedávna jasně srozumitelným městem, ztrácí dnes své hranice a s nimi i svou identitu. Je to totiž obrostlé ohromným věncem čehosi, o čem nevím, jak to nazvat. Město tak, jak tomu slovu rozumím, to není, ba ani předměstí, a tím méně vesnice. Mimo jiné proto, že to nemá ani ulice, ani náves. Jsou to nahodile rozhozené ohromné přizemní velkosklady, supermarkety a hypermarkety, prodejny aut i nábytku, benzinové pumpy, stravovny, ohromná parkoviště, osamělé vysoké domy ke kancelářskému pronajmutí, skládky všeho možného i jakési soubory vilek, které si jsou sice blízko, ale přesto beznadějně osamělé. A mezi tím vším - a to mi vadí nejvíc - jsou veliké kusy země, které nejsou ničím, to znamená ani loukou, ani polem, ani lesem, ani pralesem, ani smyslu plným lidským osídlením. Občas lze v tomto těžko pojmenovatelném prostoru vidět architektonicky krásný či originální dům, ten je však jen oním proslulým kulem v plotě; není včleněn do žádných souvislostí, není ničemu blízko, ani ničemu daleko, prostě jen trčí. Čili: někdo trvale dopouští, aby naše města nekontrolovatelně likvidovala okolní krajinu, přírodu, tradiční cesty, aleje, vesničky, mlýny, klikaté potůčky a na místě toho všeho budovala jakousi gigantickou aglomeraci, která anonymizuje život, trhá sítě přirozených lidských společenství a útočí svým internacionálním uniformismem na všechnu jedinečnost, identitu či různorodost. A pokud se pokouší něco místního či originálního napodobit, působí to vesměs dost podezřele, protože se pozná, že jde o účelový falzifikát. Vzniká nový typ už dříve popsaného existenciálního úkazu: bezbřehá konzumní kolektivita rodí nový typ samoty.¹

Z historických zkušeností a znalostí můžeme na vývoji lidského osídlení pozorovat vliv koncentrace za účelem efektivního rozvoje, vliv technologického pokroku na specializaci lidských činností a tím i vliv na vývoj typologických druhů staveb. V podstatě každé větší sídlo mělo ještě na přelomu 17. – 18. století vlastní tkalcovnu (později textilní manufakturu), cihelnu, mlýn, barvírnu, sýpky, pivovar, pilu, rybí sádka, dům lékaře a další stavby různých typologických druhů, dle povahy

1 <http://www.forum2000.cz/cz/projekty/konference-forum-2000/2010/projevy/projev-vaclava-havla-na-slavnosti-zahajeni/> (on-line 6.10.2012)

konkrétního sídla. Jednotlivé, v podstatě stále ještě drobné stavby, vytvářely „barevný“ kolorit každého sídla.

S postupujícím vývojem společnosti však postupně dochází, nejen v období průmyslové revoluce, k zásadním proměnám v městském hospodářství. Z důvodu zefektivnění výroby dochází v mnoha výrobních a zpracovatelských odvětvích průmyslu k principům specializace a koncentrace. Díky koncentraci výroby postupně vznikají nové typologické druhy staveb pro bydlení.

Částečná lokální soběstačnost sídel se s rozvojem dopravy snižuje a městské hospodářství se stává vzájemně více provázané a vzájemně závislé. S proměnou hospodářství se proměňuje životní rytmus společnosti. Díky vznikající pracovní době vzniká rozdělení dne na část pracovní a nepracovní, vzniká prostor pro trávení volného času, což přináší opět nové typologické druhy staveb.

Díky rozvoji dopravy vznikají nové možnosti hospodářského rozvoje, díky dopravě materiálu a produktů se výroba koncentruje na vymezeném území a vzdaluje od staveb pro bydlení. Rozvoj dopravy také přináší její dostupnost pro osobní přepravu, vznikají typologické druhy staveb pro dopravu a k původní koncentrační síle náměstí se přidává koncentrační síla staveb určených pro uspokojení soudobých požadavků. S postupným rozšiřováním dopravy se koncentrační síly stále výrazněji přesunují z městského prostoru do prostoru mezi jednotlivými sídly.

Technologicky vyspělé výrobky jsou důsledkem rozvoje vědy a výzkumných ústavů, které navazují na rozvoj školství. V podstatě každé odvětví lidské činnosti má svoji vědeckou disciplínu, která se dále prohlubuje a rozvíjí na vysokých školách. Samotný vznik vyspělého školství je umožněn kulturním rozvojem společnosti, která pro každou úroveň vzdělávání musí splňovat potřebná kritéria. Aby mohlo vzniknout základní školství, je třeba, aby měla společnost zajištěné základní životní potřeby a měla specializované činnosti, které je účelné vzděláváním předávat z generace na generaci. Aby mohly vznikat další stupně školství, musí se jednat již o společnost se sociální stratifikací, která vytvoří podmínky, ale také požadavky, pro vznik odborných profesí. Dnes nejsložitější vědecké výzkumy řeší týmy

s mezinárodním složením. Komunikace mezi univerzitami napříč kontinenty je naprosto nezbytná pro další růst lidské vzdělanosti.

S rozvojem vědy a techniky se postupně také rozvíjejí služby zdravotnictví. Současné možnosti medicíny a farmacie jsou dostupné jen díky celosvětovému sdílení aktuálních poznatků a díky vytváření specializovaných center, které produkují přístroje pro medicínu, farmaka každý den využívané v nemocnicích a nabízejí komplexní služby pacientům. Nemocniční areály a stavby ve zdravotnictví mají velký koncentrační charakter, stávají se magnetem pro své široké okolí. Čím komplikovanější zákroky a postupy nabízejí, tím větší je oblast, kterou konkrétní zdravotnické zařízení obsluhuje.

Rozvoj technologií a nové vědecké objevy postupně dávají vzniknout čím dál složitějším produktům. Tento rozvoj se týká v podstatě všech odvětví a nadále se tak lidská práce stává více specializovanou a výrobky více technický náročnými. Vznikají nové typologické druhy staveb, které díky koncentraci výroby a následně široké distribuci zboží, mají požadavek na dobré dopravní napojení. Hromadná výroba umožňuje i technologicky náročné výrobky vyrábět tak, aby byly dostupné pro širokou veřejnost.

„Toto století se stalo prohranou bitvou s problémem kvantity. ... Všudyprítomná urbanizace změnila samotnou městskou formu k nepoznání. „Město“ již neexistuje. ... Nespokojenost se současným městem nevedla k vývoji spolehlivé alternativy, naopak inspirovala pouze rafinovanější způsoby vyjádření nespokojenosti.“²

2 VYMEZENÍ OKRUHU PROBLÉMU

PROMĚNA STRUKTURY SÍDEL

„Města jsou typickým produktem vyspělé, sociálně různorodé společnosti. Jejich vznik jak v antickém období, tak ve středověku byl podmíněn koncentrací lidí

² KOOHLAAS, Reem. *Co se stalo urbanismu. ERA21. 2011, č. 5, s. 20-21. ISSN 1801-089X*

do určitého prostoru v krajině za účelem efektivního rozvoje obchodu (trhy) a řemesla. “³

Samotný princip existence lidského osídlení je provázán vzájemnými sociálně ekonomickými vztahy obyvatel, které se propisují do hmotného prostředí, které daná společnost obývá. Tak, jako se vyvíjí sociálně ekonomické vztahy ve společnosti a její technologická vyspělost, proměňuje se také hmotná struktura lidského osídlení. Nelze se domnívat, že bychom v jednom okamžiku mohli považovat vývoj za ukončený, sídelní strukturu za uzavřenou. Původně užitečné stavební typy objektů zanikají a jsou nahrazeny novými typologiemi, původní vazby jsou nahrazeny vazbami novými.

Proměna struktury sídel, včetně souvislostí způsobující jednotlivé změny, jsou zásadním tématem této disertační práce. Původní vymezení okruhu problému znělo:

Pluralismus postmoderního období, globalizace a cíle udržitelného rozvoje kladou na uspořádání našich měst, venkovského osídlení a krajiny nové požadavky. Vyhoví naše sídla a jejich základní tradiční skladebné prvky i potřebám blízké budoucnosti?

Jak však bylo výše popsáno, princip reakce sídelní struktury na nové požadavky je spíše vývojem nových stavebních druhů a jejich vazeb, než zvládání nových požadavků za pomoci stávající struktury.

„Lidé, kteří se města představují prostě jako rozrostlá městečka, věří v teorii „preformace“ rozvoje měst, tedy zvětšování toho, co již existuje. Já spíš zastávám „epigenetickou“ teorii měst: představu, že město se rozvíjí v procesu postupné diverzifikace a diferenciaci hospodářství, jež začíná z mála nebo jen původní vývozní prací a jejími dodavateli. Pokud mám pravdu, města se svým procesem růstu radikálně liší od nerozvíjejících se městeček a vesnic, a to i když jsou stále stejně malá. “⁴

3 GOJDA, Martin. *Archeologie krajiny*. Praha: Academia, 2000, s. 158. ISBN 80-200-0780-6

4 JACOBS, Jane. *Ekonomie měst*. Brno: Mox nox s.r.o., 2012, s. 104. ISBN 978-80-905064-1-1

Je tedy otázkou, zdali můžeme definovat tradiční formy jejich uspořádání, když společenský vývoj naopak přináší vznik nových forem uspořádání a vazeb. V Evropě, kde většina měst má ve svém středu historické jádro, může dojít k domněnce, že právě historické jádro je oním tradičním uspořádáním. To je však odkazem středověkého a novověkého vývoje měst, kdy města byla formována tehdejšími požadavky. S nástupem průmyslové revoluce se však společenské požadavky proměnily a s nimi i budované nové části sídel.

„Města se stala významnými dominantami středověké krajiny svými hradbami, chrámovými věžemi i typickou gotickou parcelací pozemků okolo náměstí, ... Tento charakter si města udržují i v novověku, teprve na jeho konci se díky potřebě rozšiřovat městskou plochu kvůli expanzi průmyslu typický charakter evropského středověkého města navždy mění.“⁵

Další etapy historického vývoje přinesly další požadavky, a i v současnosti nemůžeme vývoj sídelní struktury považovat za ukončený. I z hlediska biologické terminologie je klimax -finální stádium vývoje společenstva - pouze teoretickým pojmem. Sociálně-ekonomicko-technologický rozvoj společnosti nadále pokračuje a s ním pokračuje proměna struktury sídel.

Tuto proměnu zásadně určuje proces specializace a proměna akčního rádia.

SPECIALIZACE

Směna zboží, dělba práce a specializace jsou základními předpoklady pro vytvoření městské společnosti. S nimi je spojen přechod od soběstačnosti ke vzájemné závislosti a zároveň vytvoření předpokladů pro ekonomicky prosperující prostředí.

„Lidstvo učinilo geniální objev, když si jeho jednotliví členové začali dělit práci. Specializace umožnila soustředit se na omezenou činnost a opakováním ji neustále zlepšovat.“⁶

5 GOJDA, Martin. *Archeologie krajiny*. Praha: Academia, 2000, s. 158. ISBN 80-200-0780-6

6 SOBOTA, Jiří. *Zítří bude líp*. Respekt. 2014, č. 2, s. 57. ISSN 0862-6545

Samotná podstata specializace se dá popsat jako vzájemná spolupráce, vedoucí k vyšší efektivitě a s tím související zvyšující se produkcí a spotřebou komodit.

Postupným vývojem společnosti jsme se dostali až do bodu, kdy za námi odvedenou, úzce zaměřenou a jednostranně specializovanou, práci, máme možnost spotřebovávat široké spektrum práce ostatních lidí. Můžeme tak za osm hodin strávených v našich kancelářích nebo pracovištích užívat práce lékařů, vědců, zemědělců, techniků, horníků, učitelů, vývojářů, prodavačů, pečovatelů a mnoha dalších. Je to charakteristický rys moderního života, sama definice vysoké životní úrovně: rozmanitá spotřeba, zjednodušená produkce.

„Dostupnost čehokoli, co by člověk mohl chtít nebo potřebovat, se 200 let rapidně zvyšuje, pomaleji již dobře deset tisíc let. I když započítáme stamiliony lidí, které dosud žijí v největší bídě, má dnešní generace lidí přístup k takovému množství kalorií, wattů, gigabytů, megahertzů, tun zemědělských výnosů na hektar, kilometrů ujetých na jeden litr, mil proletěných v letadlech jako žádná jiná.“⁷

Růst produkce a konkurence na trhu a nové technologie, technologické postupy a procesy vyžadující racionální a účelná řešení s přehlednou logistikou provozů. Každodenně využívané spotřební zboží dosáhlo tak vysoké technologické úrovně, že již není možné jeho spotřebu saturovat jednoduchou výrobou v dílně městského domu. Tím se postupně produkce a spotřeba od sebe čím dál více vzdalují, až se z původně lokální produkce a lokální spotřeby stává produkce a spotřeba globální.

Specializací a dělbou práce se zabývá již Platon ve své Ústavě:

"Nuže, tázal jsem se, jak stačí obec tolik toho obhospodařovati? Jistě ne jinak, než bude-li jeden rolníkem, druhý stavitelem, třetí tkalcem. ... Jest tedy, Adeimante, třeba více občanů než čtyř k opatrování těch věcí, o kterých jsme mluvili. Neboť rolník si patrně nevyrobí sám pluhu, má-li být dobrý, ani motyky ani ostatních

⁷ RIDLEY, Matt. *Racionální optimista. O evoluci prosperity. Praha: Dokořán, 2013, s. 22. ISBN 978-80-7363-525-1*

*hospodářských nástrojů. Podobně ani stavitel, neboť i ten má mnoho potřeb. Právě tak tkadlec a švec, či ne?*⁸

Se specializací také souvisí fenomén posilování silných stránek. Původní lokální produkce byla závislá na svém lokálním trhu a zákazník tak měl na výběr pouze z omezeného množství produktů. Díky specializaci a efektivní produkci se nabízené produkty stále zlepšují a díky možnostem globálního trhu se jak produkce, tak konzumace soustředí zejména na nejúspěšnější atraktivní produkty.

V současnosti se obdobně stávají atraktivním produktem regiony, města či jejich části nebo samostatné stavby. Atraktivní prostředí je nezbytné pro konkurenci na trhu, vytváří vysokou nabídku a podporuje masivní konzumaci. Také tento trend vede k proměňování struktury měst, venkovského osídlení a krajiny.

PROMĚNA AKČNÍHO RÁDIA

*„Technologie mění životní styl. Vynálezy 20. století, jako telefon rádio, televize, počítač, internet atp.), přinesly nové způsoby interakce. Přímá setkání na veřejných prostranstvích lze nahradit nepřímou komunikací. Aktivní účast a zážitek může být nahrazen sledováním obrazů toho, co někde jinde prožívají jiní lidé. Automobil umožnil spontánní účast na místních sociálních aktivitách nahradit jízdou za vybranými přáteli.“*⁹

Zásadním vývojem prošel i způsob jakým člověk vnímá a užívá prostor sídel a krajiny. Původní závislost pouze na smyslovém vnímání a fyzické zdatnosti, tolik potřebná pro přežití v prehistorické krajině, se postupně rozšířila v závislost na rozšířeném vědomí celé společnosti. Tam, kde dříve k dosažení cíle stačila

8 PLATÓN. *Ústava*. 3. vyd. Praha: Oikoymenh, 2001. *Oikúmené*, s. 51-52. ISBN 80-7298-024-6.

9 ŘÍMANOVÁ, Marie a Robert SEDLÁK. *INSPIRATIVNÍ PŘÍKLADY ZAHRANIČNÍCH MĚST, KTERÁ NAPLŇUJÍ VIZI UDRŽITELNÝCH SÍDEL*. In: *Udržitelná sídla: sborník příspěvků: mezinárodní workshop, 18. - 19. října 2011, Hostětín*. 1. vyd. Brno: ZO ČSOP Veronica, 2011, s. 81. ISBN 978-80-87308-16-5.

koordinace tlupy na vymezeném (a omezeném) okruhu působnosti, dnes pro naše běžné užívání sídel využíváme dějů, které se právě odehrávají na druhé straně planety (případně na oběžné dráze).

Způsobů, jak rozšíření akčního rádia proměňuje sídelní strukturu je celá řada. Podstatou rozšíření akčního rádia je vývoj dopravy a vzdálené komunikace. Čím více propojení mezi různými oblastmi vznikne, tím pravděpodobněji bude docházet k jejich vzájemné komunikaci a nastavení směřování toků energie, informací, komodit z jedné oblasti do druhé.

"V této souvislosti můžeme o městském osídlení mluvit jako o ekonomickém systému. Tento systém není uzavřenou soběstačnou lokalitou, která spotřebovává pouze lokální komodity, ale je zapojen do systému "globálního" obchodu, z kterého čerpá pro sebe užitečné komodity a zároveň nabízí prostor pro směnu zboží a prodej vlastních komodit."¹⁰

Soudobá témata udržitelného rozvoje jsou spjata s aktuálními společensko-ekonomickými trendy. Problém kvantity, masivní konzumace, překotná urbanizace, to vše souvisí s rozšiřováním akčního rádia jedince a vede k nárůstu nejen spotřeby, ale také koloběhu komodit a lidí po celém světě, rozrůznění využití území a snižování diverzity.

3 CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE

Cílem práce je zmapovat a popsat vliv specializace a s ní spojený růst životní úrovně na strukturu měst, venkovského osídlení a krajiny a popsat reálné proměny ve vývoji typologických druhů staveb. Hlavními studovanými jevy jsou soudobé skladebné prvky a nové typologické druhy, které tvoří převážnou část nově urbanizovaných území naší městské krajiny. Pro komplexní pochopení celé problematiky je součástí práce popis vývoje skladebných prvků a typologických druhů staveb od počátků

¹⁰ JACOBS, Jane. *Ekonomie měst*. Brno: Mox nox s.r.o., 2012, s. 34. ISBN 978-80-905064-1-1

utváření měst a urbanizace krajiny, zejména od počátku průmyslové revoluce, dodnes.

Výsledná práce by měla napomoci komplexnímu pochopení vývoje a proměny měst, venkovského osídlení a krajiny, a zákonitostem spojených se specializací a růstem životní úrovně společnosti. Může být k dispozici ke správnému směřování vývoje nových strategií v rámci prostorového plánování, nové výstavby či revitalizace stávajících ploch lidského osídlení a krajiny.

Byla formulována také hypotéza:

- Specializace ovlivňuje vývoj sídelní struktury a přináší stavby nových měřítek (funkčně efektivní stavby), které vytváří nové prostorové a funkční vztahy ve městech, v krajině a venkovském osídlení.

Jako nejdůležitější cíl této práce bylo uloženo analyzovat a zhodnotit vliv specializace a koncentrace lidských činností na sídelní strukturu, prokázat, že tyto změny a potřeby stále vznikají, vznikaly i v předchozích historických vývojových etapách a jejich vliv na utváření sídel, sídelní struktury a krajiny bude i nadále zásadní.

4 METODY ZPRACOVÁNÍ DISERTAČNÍ PRÁCE

SBĚR, ZPRACOVÁNÍ A TŘÍDĚNÍ DAT O ŘEŠENÉ PROBLEMATICE

Základním úkolem této disertační práce bylo vyhledat a zpracovat informace z nejrůznějších nezávislých zdrojů podle předem daných kritérií. Mezi hlavní kritéria patří vztah vývoje (proměny) struktury sídel a vnějších socio-ekonomicko-technických vlivů způsobených zejména vývojem lidské společnosti. Časové období sbíraných dat nebylo omezeno – práce mapuje vliv specializace a koncentrace lidských činností na sídelní strukturu od prvních sídel až po soudobé tendence.

Práce se snaží hledat principy, kterými specializace a koncentrace proměnu sídel ovlivňují, a proto není sběr dat vázán na jedno určité místo či lokalitu, nebo přesně vymezené časové období. Spíše jsou vybírané takové příklady, které z řešené

problematiky vycházejí, jsou specializací a koncentrací výrazně ovlivněny a lze na nich sledovat, jaký vliv mají na své okolí.

Informace o jednotlivých stavbách, či obecné informace o historických momentech vývoje společnosti jsou čerpány z veřejně dostupných zdrojů, zejména z internetových stránek, které jsou pro popsání sledovaných principů a souvislostí dostatečné. Doplňující informace pro práci jsou čerpány z knih věnujících se řešené problematice.

ANALYTICKÝ VÝZKUM A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

Zvolené vědecké metody zkoumání a postup práce:

V oblasti teoretického vědeckého poznání budu užívat zejména analyticko-syntetické poznávací postupy a budu zkoumat souvislost mezi proměnou skladebných prvků osídlení a krajiny a funkčně provozně prostorových vztahů, které vytváří. Kdy a proč vznikají nové stavby, či stavební druhy a jaké společensko-prostorové vlivy mají na své blízké i vzdálené okolí.

Data získaná v průběhu zpracovávání jak této disertační práce, tak jejího pojednání, byla setříděna do šesti vývojových etap, které byly zvoleny záměrně zejména tak, aby kopírovala zejména i historické souvislosti ve vývoji Česka – nejstarší formy osídlení, období 18. – 19. století do roku 1918, období 1918 – 1945, období 1945 – 1989 a období od 1989 do současnosti. K těmto obdobím autor práce přiřadil ještě období vývoje Baťových závodů, ve kterém byly principy koncentrace, specializace a rozšiřování akčního rádia aplikovány ve své čisté podobě a jejich dopad na utváření sídel je zde zřetelně čitelný.

Každá vývojová etapa je podrobněji rozepsána z hlediska vývoje společnosti, vývoje akčního rádia a sídelní struktury. Na závěr každé kapitoly jsou prezentovány příklady funkčně specializovaných staveb, na kterých jsou popsány vlivy dobře čitelné.

Pro sběr dat měla svoji důležitost i délka zpracovávání tématu disertační práce, kdy sběr informací a jejich interpretace díky časovému odstupu nabídl možnost zpětné vazby a nového pohledu na postup jejich vyhodnocení.

5 SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

V poslední dekádách dochází na území ČR k masivní výstavbě skladových a výrobních objektů. České území je velmi atraktivní pro výstavbu logistických objektů a areálů, zejména díky poloze ve středu Evropy. Je křižovatkou významných komunikací, a proto sem řada nadnárodních společností stěhuje svá distribuční centra, odkud zásobují výrobky další trhy ve střední a východní Evropě.

Česká republika se také stává velmocí v počtu nákupních center. Z analýzy mezinárodní poradenské společnosti DTZ vyplývá, že Praha, Liberec a Olomouc mají v přepočtu na tisíc obyvatel víc čtvereční plochy obchodů v moderních nákupních centrech, než mají například Paříž, Mnichov nebo Londýn.

Za posledních sto let v naší krajině proběhly dvě hlavní vlny úbytku zemědělských ploch. K největším úbytkům docházelo v období padesátých až sedmdesátých let. Úbytek vznikl v důsledku záboru zemědělské půdy pro stavební činnost a pro důlní činnost. *„Od roku 1927 ČR přišla o 851 tisíc hektarů, to je 22,3 procenta zemědělské půdy. Historicky nejhorší bylo období let 1976 až 1981, kdy ubývalo 37,9 hektaru denně, v letech 1981 až 1986 to bylo 25,6 hektaru. V letech 1966 až 1971 pak úbytek představoval 24,3 hektaru za den.“*¹¹

Druhá vlna probíhá v posledních letech a je spojena také zejména se zábořem pozemků pro stavební činnost. *„Jedním z nejzávažnějších problémů evropské krajiny je setrvalé rozrůstání zastavěných povrchů, mnohdy živelné. Rozvoj urbanizovaných území a ostatní infrastruktury zabral v období 2000-2006 v měřítku Evropy více než 686 tis. ha. Největší podíl nově urbanizovaných ploch vzniká na zemědělské půdě. V České republice bylo v letech 1990-2000 zastavěno více než 11 tis. ha zemědělské*

¹¹ FIALOVÁ, Zuzana. Úbytek půdy je stále alarmující (Zemědělec). In: Ministerstvo životního prostředí [online]. 2009 [cit. 2014-01-27].

*půdy, patří však stále ke státům s nižším podílem zastavěných ploch na zemědělské půdě.*¹²

Úbytek zemědělské půdy kvůli záborům netíží pouze Českou republiku, ale i další země. „*Například záборы v Německu v průměru posledních deseti let se odhadují na 130 hektarů za den, v Rakousku 35 hektarů, v Nizozemsku rovněž 35 hektarů a Švýcarsku deset hektarů za den. V České republice toto číslo představuje 14 hektarů, což je 0,12 procenta za jeden rok.*“¹⁶

Proces, kterým k těmto nevratným změnám na struktuře naší krajiny dochází, bývá označován jako nerezidenční suburbanizace. Tento jev je mladší než suburbanizace rezidenční, obvykle ji ale v krátkém časovém intervalu následuje.

„Mezi suburbanizaci nerezidenčních funkcí řadíme v nejširším pojetí vymisťování, nebo přímo novou lokalizaci aktivit sekundéru, terciéru či kvartéru. V konkrétních případech se jedná zejména o suburbanizaci maloobchodu, skladovacích kapacit, výrobních aktivit (zejména ve formě průmyslových zón) a pracovních příležitostí v administrativě, popřípadě i v sektoru kvartéru.“¹³

Komplexní pohled na problematiku suburbanizace v České republice nabízí v podání širokého autorského kolektivu kniha *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé* (2013). Kniha je věnována jevům a procesům, které se v současnosti odehrávají za městem nebo vedle města a nabízí nové perspektivy výzkumu suburbanizace s využitím pohledů různých výzkumných oborů.

K otázce suburbánního vývoje rezidenční výstavby a jeho dopadům se v knize *Sídelní Kaše* věnuje Pavel Hnilička (2005). Možné formy sociálně udržitelného

¹² *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR: Souhrn, Ministerstvo životního prostředí, 2012, str. 29. ISBN 978-80-7212-576-0*

¹³ *PTÁČEK, Pavel, Zdeněk SZCZYRBA a Petr ŠIMÁČEK. Nerezidenční suburbanizace v České republice: vývoj, příčiny a důsledky. In: OUŘEDNÍČEK, Martin, Petra ŠPAČKOVÁ a Jakub NOVÁK. Sub urbs: Krajiny, sídla a lidé. Praha: Academia, 2013, s. 82. ISBN 978-80-200-2226-4*

uspořádání měst a venkovského osídlení popisuje kapitola v knize Udržitelný rozvoj území (Karel Maier a kolektiv 2012). Mezi tyto formy řadí kompaktní město, zelené a zahradní město a město krátkých vzdáleností. Tyto formy se však zejména věnují obytným čtvrtím a jejich promísení se základními službami, nejsou však odpovědí na vznikající formy funkčně specializovaných staveb, které jsou podstatou nerezidenční suburbanizace.

Rem Koolhaas ve svém textu o urbanistických iluzích minulosti hovoří o současných problémech měst a urbanistické disciplíny (ERA21, 05/2011). Přesně popisuje současný komplikovaný stav komplexní spotřební společnosti, která sama svojí podstatou vytváří problémy, proti kterým následně bojuje. Jeho poznatek, že prohraná bitva s problémem kvantity a všudypřítomná urbanizace změnily samotnou městskou formu k poznání rezonuje v meritů celé této práce.

Otázce kvalitního městského prostředí se věnovala Jane Jacobs ve své knize Smrt a život amerických velkoměst (1961), na její myšlenky navázal dánský architekt Jan Gehl v knize Život mezi budovami – užívání veřejných prostor (1971). Tyto knihy popisují kvalitní prostředí, které je příjemné, bezpečné a atraktivní pro své uživatele. Proměnám, které s sebou přináší specializace, globalizace a zvyšující se životní úroveň se však nevěnují.

Problematiku prostorového uspořádání sídelní struktury, vysvětlit počet, velikost a rozmístění sídel, řeší teorie centrálních míst. Teorii se zabýval v roce 1933 německý geograf Walter Christaller, který navázal na práci na Johanna von Thünera, jenž se podobnou teorií zabýval již v roce 1826. Podle katedry matematiky, oddělení geomatiky Západočeské univerzity (ZČU), může být Christallerova teorie definována jako teorie, která „se zabývá problematikou prostorového systému osídlení, tedy velikosti a rozmístění sídel v sídelní struktuře především na základě ekonomických charakteristik, závislých hlavně na chování spotřebitelů a obchodníků v reálném čase.“ Podle katedry sociální geografie a regionálního

rozvoje Univerzity Karlovy se teorie snaží o „objasnění podstaty základních pravidelností v uspořádání a fungování sídelního systému.“¹⁴

Chicagská sociologická škola vybuodovala směr tzv. humánní ekologie, ve kterém je město studováno jako organismus a kde probíhají tzv. přirozené procesy popisované klasickou ekologií. Probíhá segregace obyvatelstva podle jejich schopnosti zaplatit rentu pramenící z různého místa a jeho polohy ve městě. Ekonomická segregace vede k dominanci určité skupiny v daném místě. Na základě těchto mechanismů vymezovali humánní ekologové přirozené oblasti se stejnými fyzickými, ekonomickými a kulturními charakteristikami. Tento koncept byl prostorově vyjádřen Burgessem v jeho modelu koncentrických zón. Klasický Burgessův model byl modifikován např. Hoytem do podoby tzv. sektorového modelu (pracuje více s vlivem dopravy, a to zejména železniční, na koncentraci průmyslových aktivit a dále předpokládá, že funguje určitá historická setrvačnost ve struktuře města.). Harris-Ullmanův vícejaderný model zase předpokládá existenci více specializovaných okrsků (jader) na území města.¹⁵

Rozvoji měst, vzniku práce ve městech a ekonomickým vztahům města popisuje Jane Jacobs v knize *Ekonomie měst* (1969). Jedna z úvodních myšlenek knihy je polemika o vztahu vzniku měst a zemědělství, která rozporuje tradiční představu, že se nejprve vyvinulo zemědělství a teprve později města. Další, velmi podstatné myšlenky se týkají vztahu rozvoje práce ve městech a vztahu mezi prací a velikostí a růstem měst.

14 Teorie centrálních míst. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-02-27].

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Teorie_centrálních_míst

15 HUMÁNNÍ GEOGRAFIE [online]. , 5 [cit. 2019-02-27].

Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1431/podzim2005/Z3090/um/HGpr7www.pdf>

Tématu růstu životní úrovně a zvyšování specializace a kolektivní moudrosti lidské společnosti se věnuje Matt Ridley v knize Racionální optimista (2010). Ukazuje, že rozrůznění lidských činností, odborná specializace jsou základem prudkého civilizačního rozmachu lidské společnosti.

Tomáš Sedláček v knize Ekonomie dobra a zla (2009) vypráví příběh vývoje ekonomie v souvislostech různých oborů a upozorňuje na nedostatek nedostatku současné společnosti.

Péči o krajinu, klimatické změny a na další přírodní a kulturní hodnoty se ve svých knihách – Dýchat s ptáky (2008), Obraz krajiny (2011) zaměřuje Václav Cílek. Vývoj krajiny a vznik městského osídlení z pohledu archeologa popisuje Martin Gajda v knize Archeologie krajiny (2000). Civilizacím a principům jejich vzestupů a pádů se věnuje v knize Kopals a regenerace Miroslav Bárta, Martin Kovář a kolektiv autorů (2011).

Městu a jeho proměnám se věnuje časopis ERA21, konkrétně v čísle 05/2010 na téma: Meze růstu města, dále v čísle 05/2011, téma: Generace měst. Venkovu a proměnám venkovského osídlení a možnostem jeho obnovy se věnuje časopis ERA21 v čísle 05/2013 s názvem: Až na kostru venkova.

V knize Rukověť urbanismu (2019) Jan Jehlík komplexně popisuje zákonitosti a principy fungování „tradičního“ sídla.

Vztah mezi specializací, vývojem společnosti a vývojem sídelní struktury není v současném stavu řešeného problému dostatečně popsán a v rámci odborného diskurzu se v podstatě nevyskytuje. Přitom je, dle autora této práce, pro pochopení širších souvislostí a zákonitostí vývoje sídelní struktury vliv specializace na vývoj společnosti a následně na vývoj sídelní struktury zcela zásadní.

6 HODNOCENÍ A VÝSLEDKY

Tento výzkum si kládí za cíl přispět novými poznatky k problematice vlivu specializace a koncentrace na rozvoj sídel a krajiny.

Specializace lidských činností stála na počátku bouřlivé kulturní proměny¹⁶, kterou prehistorické lidstvo započalo celý proces změn, který se dodnes nezastavil. Specializace samotná neproměňuje sídelní strukturu, přináší však lidstvu výhody, které následně vedou k přímému ovlivnění utváření krajiny a sídel.

Specializace, tedy chytrá spolupráce, kdy ten umí to a ta zase tohle¹⁷, přináší dělbu práce, která umožňuje, aby se každý věnoval tomu, v čem je nejlepší, aby mohl dělat to, co ho baví. Vzdát se specializace, znamená vzdát se všech jejích výhod, vzdát se vzdělání, kultury, umění, vědy a techniky. Období úpadku ve středověku bylo spojeno se ztrátou specializace a návratem k agrárnímu způsobu života.

Specializace nepůsobí sama. Díky specializaci a koncentraci vzniká efektivita, zvyšuje se produkce i spotřeba. Aby mohla probíhat směna produktů jednotlivých prací, je nezbytná vzájemná komunikace. Čím více různé práce dokáže společnost vykonávat, tím větší okruh pro směnu potřebuje. Dochází k růstu akčního rádia, vzájemnému předávání komodit, ke vzájemnému obohacování.

Všechna zkoumaná období čerpala z výhod specializace, zvyšovala efektivitu prováděných aktivit, spotřebovávala více a více zboží, rozšiřovala okruh svého vlivu a svá sídla i krajinu proměňovala podle svých potřeb.

Charakter soudobé spotřeby je však mnohonásobně vyšší, než byl za doby první republiky, průmyslové revoluce, nebo antického Říma. Akční radius a objem přepravy a dopravy výrobků a lidí narostl a překonal i zákony zemské přitažlivosti. Komplikovanost a komplexnost výrobků a služeb je nesrovnatelná s dřívější úrovní, stejně jako mnohdy bezstarostná konzumace. Logistické centrum, které se může zdát být na první pohled soudobým novotvarem, fungovalo jak ve starém Římě, tak za dob Rakouska-Uherska v Brně, či za první republiky v Praze. Změnilo se však množství převáženého zboží a zvýšila se různorodost spotřeby. Nutnost vzájemné

¹⁶ RIDLEY, Matt. *Racionální optimista. O evoluci prosperity. Praha: Dokořán, 2013, s. 17. ISBN 978-80-7363-525-1*

¹⁷ *Píseň z filmu Pekařův Císař o dělbě práce, která přináší užitek pro všechny.*

výměny zboží od počátků vedla k vyvíjení efektivních dopravních strategií, ať již římských silnic, obchodní stezek, zámořských plaveb, železnice, prvních letadel, či soudobých dálnic. S dostupnou dopravou se zvyšuje také vzájemná společenská komunikace, od kouřových signálů a posílů přes rozvoj pošty až po první vědecké-technické vynálezy, jako telegraf a následně telefon a internet.

7 ZÁVĚR

Východiskem práce byl základní předpoklad:

- Specializace ovlivňuje vývoj sídelní struktury a přináší stavby nových měřítek (funkčně efektivní stavby), které vytváří nové prostorové a funkční vztahy ve městech, v krajině a venkovském osídlení.

Rešerše provedená napříč historií prokázala, že díky vlivu specializace k uvedeným jevům dochází. Dále bylo zjištěno, že specializace nepůsobí sama, ale jejím působení je provázáno principy efektivity, koncentrace a rozšiřování akčního rádia. Tyto jevy zásadně ovlivňují společenský vývoj, vývoj měst, venkovských osídlení a krajiny.

Ve všech zkoumaných etapách díky specializaci vedl vývoj společnosti ke vzniku nových specializovaných typologií, které efektivně koncentrovaly svůj provoz a rozšiřovaly svůj akční rádius.

Pro jednoznačnější orientaci v problematice jsou popsány tyto základní principy:

- Princip koncentrace za účelem efektivity je podstatou vzniku a následnému přetváření sídelních struktur a krajiny
- Díky společenskému vývoji a pokroku dochází k rozšiřování akčního rádia
- Růst akčního rádia zvyšuje poptávku po dopravě
- Využívání zdrojů mimo akční rádius soběstačnosti dochází k úpravě či vytváření nových struktur a vazeb
- Zvyšování specializace snižuje soběstačnost

- Zvyšování specializace a rozšiřování akčního rádia snižuje různorodost
- Růst technologické náročnosti spojený s efektivní, často koncentrovanou produkcí, vysokou poptávkou a proměnou akčního rádia určuje povahu produkce

Závěrem můžeme konstatovat, že vývoj společnosti, která směřuje od původní soběstačnosti svých jedinců (která však je pouze ideální zkratkou, naprostá soběstačnost je těžko představitelná), ke vzájemně závislé komplexní společnosti velkoměst a megalopolí, se odráží i na vývoji ekonomických procesů, nárůstu požadavků společnosti (a jejich uspokojování), proměn stavební typologie, urbanistických struktur a provozních vazeb.

PŘÍNOS PRÁCE, JEJÍ VÝZNAM PRO PRAXI

Tento výzkum přináší kritický vhled do komplikované a komplexní problematiky nejen současného chaotického rozvoje sídelní struktury, pomáhá jeho zákonitosti pochopit a tím může být přínosem v několika oblastech.

Rozšíření kritického nahlížení na vývoj sídel a krajiny (a společnosti) o vliv specializace, principy efektivity, koncentrace a rozšiřování akčního rádia může pomoci vysvětlit mnoho jevů a souvislostí.

Komplikované otázky soudobého urbanismu i témata týkající se krajiny (rezidenční i nerezidenční suburbanizace, vznik monofunkčních ploch, zábor krajiny, fragmentace krajiny, vylidňování venkova, přebujelá doprava, brownfields, gated communities a mnoho dalších) je přímo ovlivněna vlivem specializace, principy efektivity a koncentrace a rozšiřování akčního rádia. Obdobně jsou ovlivněny i otázky týkající se problematiky stavebnictví a architektury (plošná výstavba typových objektů, aplikace standardizovaných dílců a výrobků, rozšiřování nabídky za účelem atraktivity apod.).

Znalost a aplikace řešených principů do praxe může pomoci dosahovat komplexních výsledků, které budou reálněji odpovídat hloubce a mnohohrstevnatosti soudobých problémů, které v souvislosti s rozvojem sídel, venkovského osídlení a krajiny, řešíme. Obdobně zahrnutí pojmů specializace a souvisejících jevů do vzdělávání

může pomoci studentům v orientaci jak v historii vývoje sídel, tak i v pochopení zákonitostí soudobého rozvoje.

DALŠÍ ROZVOJ VÝZKUMU A S NÍM SPOJENÉ ÚKOLY

Další rozvoj výzkumu by mohl pomoci nasměřovat tvůrčí energii tím směrem, který by kromě pochopení souvislostí a zákonitostí rozvoje sídel, také pomohl odpovědně směřovat jejich budoucí rozvoj. Za užitečné bych zejména označil hledání hranic soběstačnosti, hranic a smyslu efektivity.

Jak z výše uvedeného vyplývá, ztráta soběstačnosti je přirozeným a logickým výsledkem vývoje společnosti. Vede však také ke vzniku řady nežádoucích efektů, jako například ke ztrátě identity, smysluplnosti, sounáležitosti; k pocitu odcizení. Zvrátit však trend vzdalování míst vzniku produktů a jejich konzumace, konzumace vysoce odborných služeb, výrobků či jedinečných zážitků nelze pouhým odmítnutím výhod specializace a následným návratem k soběstačnosti. Je nezbytné pojmenovat a popsat výhody i nevýhody, které specializace přináší a následně hledat hranice, které umožní chytře vzdorovat negativům, která vznikají.

Za obdobně důležité považuji hledání hranic a smyslu efektivity. Efektivita je drogou současnosti. Snad téměř vše, co dnešní moderní společnosti vytváří, vzniká v podmínkách vysoké efektivity. Smyslem lidského života však, troufám si říci, efektivita není.

Je pochopitelné, že efektivita je pro soudobou společnost nezbytná. Soudobá společnost, zejména v západních zemích, však obecně bohatne a může si dovolit hledat hranice efektivity. Hranice, za kterou již není nezbytné být pouze efektivní, ale kde můžeme podpořit místní komunitu, lokální farmáře, pekaře, řemeslníky, ševce a švadleny.

Nacházíme se v období, kdy je možné se rozhodnout, co a jak budeme konzumovat. Je pochopitelné, že, pokud tomu globální situace dovolí, budeme stále studovat nanostruktury, vlastnit chytrá zařízení a využívat služeb špičkových lékařů. Můžeme ale také hledat a nalézat výhody částečné soběstačnosti, mít užitek i z neefektivity a zkracovat vzdálenosti.

8 LITERATURA A ZDROJE

FIALOVÁ, Zuzana. Úbytek půdy je stále alarmující (Zemědělec). In: Ministerstvo životního prostředí [online]. 2009 [cit. 2014-01-27].

Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/articles_091123_Zemedelec

GOJDA, Martin. Archeologie krajiny. Praha: Academia, 2000, 238 s. ISBN 80-200-0780-6

HUMÁNNÍ GEOGRAFIE [online]. , 5 [cit. 2019-02-27].

Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1431/podzim2005/Z3090/um/HGpr7www.pdf>

JACOBS, Jane. Ekonomie měst. Brno: Mox nox s.r.o., 2012, 216 s. ISBN 978-80-905064-1-1

KOOHLAAS, Reem. Co se stalo urbanismu. ERA21. 2011, č. 5, s. 20-21. ISSN 1801-089X

PLATÓN. Ústava. 3. vyd. Praha: Oikoymenh, 2001. Oikúmené, 335 s. ISBN 80-7298-024-6.

Projev Václava Havla na slavnostní zahájení. (on-line 6.10.2012)

In: <http://www.forum2000.cz/cz/projekty/konference-forum-2000/2010/projevy/projev-vaclava-havla-na-slavnostni-zahajeni/>

PTÁČEK, Pavel, Zdeněk SZCZYRBA a Petr ŠIMÁČEK. Nerezidenční suburbanizace v České republice: vývoj, příčiny a důsledky. In: OUŘEDNÍČEK, Martin, Petra ŠPAČKOVÁ a Jakub NOVÁK. Sub urbs: Krajiny, sídla a lidé. Praha: Academia, 2013, 200 s. ISBN 978-80-200-2226-4

RIDLEY, Matt. Racionální optimista. O evoluci prosperity. Praha: Dokořán, 2013, 376 s. ISBN 978-80-7363-525-1

ŘÍMANOVÁ, Marie a Robert SEDLÁK. INSPIRATIVNÍ PŘÍKLADY ZAHRANIČNÍCH MĚST, KTERÁ NAPLŇUJÍ VIZI UDRŽITELNÝCH SÍDEL. In: Udržitelná sídla: sborník příspěvků: mezinárodní workshop, 18. - 19. října 2011, Hostětín. 1. vyd. Brno: ZO ČSOP Veronica, 2011, s. 81. ISBN 978-80-87308-16-5

SOBOTA, Jiří. Zítra bude líp. Respekt. 2014, č. 2, s. 57. ISSN 0862-6545

Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR: Souhrn, Ministerstvo životního prostředí, 2012, str. 29. ISBN 978-80-7212-576-0

Teorie centrálních míst. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Teorie_centrálních_míst

9 CURRICULUM VITAE

Rodné jméno:	Martin Štěpánek
Datum narození:	14. 7. 1985
Místo narození:	Vyškov
Vzdělání:	Středí škola uměleckých řemesel, 2001 – 2005 Obor Konstrukce a tvorba nábytku a interiéru Vysoké učení technické v Brně Fakulta architektury, 2005 – 2009 BSP, státní zkouška – titul Bc. Bakalářská práce na téma Revitalizace květné zahrady v Kroměříži – práce byla navržena na cenu děkana Vysoké učení technické v Brně Fakulta architektury, 2009 – 2011 MSP, státní zkouška – titul Ing. arch. diplomová práce na téma Město místo továrny – Pivovar ve městě, město v pivovaru
Pracovní zkušenosti:	Spolupráce s prof. Ing. arch. Ivanem Rullerem Spolupráce s Ing. arch. Hana Ryšavá Vlastní projekční praxe 2. místo v architektonické soutěži ČKA – Smuteční síň v Plané Cena poroty soutěže Stavba roku PK 2017 – Smuteční síň v Plané Spoluzaložení volnočasové umělecké školy Artschool.cz 1. místo v soutěži HELUZ DŮM 2011 (ve spolupráci s Markétou Kamenou) 1. místo v soutěži Brno2020
Jazykové znalosti:	Anglický jazyk - Aktivní znalost Německý jazyk - Začátečník

PUBLIKACE:

- publikace ve sborníku abstraktů 6. mezinárodní bienále Industriální stopy 2011: PRŮMYSLOVÉ DĚDICTVÍ – NA HRANĚ...

ŠTĚPÁNEK, Martin. Pivovar ve městě, město v pivovaru. In: 6. mezinárodní bienále "Industriální stopy" 2011: Průmyslové dědictví - na hraně-- : program a sborník abstraktů : 14.-15.10.2011, Národní technické muzeum = 6th International Biennial 'VestigesofIndustry' 2011 : IndustrialHeritage - on theEdge-- : programme and abstracts : 14.-15.10.2011, NationalTechnical Museum. V Praze: České vysoké učení technické, c2011, s. 82-83. ISBN 978-80-01-04894-8.

- publikace ve sborníku 6. mezinárodní bienále Industriální stopy 2011: PRŮMYSLOVÉ DĚDICTVÍ – NA HRANĚ...

ŠTĚPÁNEK, Martin. Pivovar ve městě, město v pivovaru. In: 6. mezinárodní bienále „Industriální stopy“ 2011: Průmyslové dědictví – na hraně... 6th International Biennial ‘Vestigesof Industry’2011: IndustrialHeritage – on theEdge.... Praha: České vysoké učení technické, 2011, s. 153-158. ISBN 978-80-01-04947-1.

- reflexe konference ve sborníku příspěvků mezinárodního workshopu Udržitelná sídla, 2011 Hostětín

ŠTĚPÁNEK, Martin. Reflexe mezinárodního workshopu. In: Udržitelná sídla: sborník příspěvků: mezinárodní workshop, 18.-19. října 2011, Hostětín. 1. vyd. Brno: ZO ČSOP Veronica, 2011, s. 95-96. ISBN 978-80-87308-16-5.

- recenzovaný příspěvek do sborníku školní XVI vědecké konference doktorandů 2012

ŠTĚPÁNEK, Martin. Proč se zabývat moderními logistickými a výrobními areály?. In: XVI. Vědecká konference doktorandů: sborník textů. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, 2012, s. 245-250. ISBN 978-80-214-4463-8.

- příspěvek v recenzované publikaci konference Perspektivy území: udržitelné vazby, střety a rozvoj:

ŠTĚPÁNEK, Martin. Logistické a výrobní areály: Jaké vlastně jsou?. In: Perspektivy území: udržitelné vazby, střety a rozvoj. V Praze: ČVUT, 2012, s. 22-33. ISBN 9788001051245.

- recenzovaný příspěvek do sborníku školní XVII vědecké konference doktorandů 2013

ŠTĚPÁNEK, Martin. Logistické a výrobní areály – jaké vlastně jsou?. In: XVII. Vědecká konference doktorandů: sborník textů. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, 2013, s. 185-193. ISBN 978-80-214-4774-5.

- recenzovaný příspěvek do sborníku školní XVIII vědecké konference doktorandů 2014

ŠTĚPÁNEK, Martin. Efektivní stavby a jejich celky. In: XVIII. Vědecká konference doktorandů: sborník textů. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, 2014, s. 160-171. ISBN 978-80-214-4994-7

- příspěvek do publikace konference Velkoměstské paláce 2014

ŠTĚPÁNEK, Martin. Efektivní stavby. In: Velkoměstské paláce. Model udržitelného rozvoje v centrech měst. České vysoké učení technické v Praze, Česká technika – nakladatelství ČVUT, 2014, s. 96-99. ISBN 978-80-01-05629-5

- článek v časopisu Smart Cities 03-14 – Hlavní téma: Inteligentní budovy

ŠTĚPÁNEK, Martin. Efektivní stavby. In: Smart Cities 03-14 – Inteligentní budovy. Ondřej Doležal – Nakladatelství Pixl-e, 2014, s. 18 – 20. ISSN 2336-1786

ABSTRAKT

Specializace a koncentrace lidských činností je fenomén, který provází vývoj lidského osídlení od samotného počátku. Zatímco v jiných vědeckých oborech je důkladně probraným tématem, vztah specializace, urbanismu a architektury je zanedbáván. Přesto jde o vliv zcela zásadní a vývoj sídelní struktury do velké míry určující. Správně pochopený princip vlivu specializace a koncentrace na vývoj sídel nabízí pochopení historických souvislostí a usnadňuje orientaci v současném dění.

Klíčová slova:

Specializace, koncentrace, akční rádius, efektivita, globalizace, sídelní struktura

ABSTRACT

Specialization and concentration of human activity is a phenomenon which accompanies the development of human settlements from their very beginning. While thoroughly explored in other fields, interconnection between specialisation, on one hand, and urbanism and architecture, on the other, has been neglected. Nevertheless, this issue is of high significance since it determines the settlement structure development to a large extent. If understood correctly, this underlying principle of the impact of specialisation and concentration on the settlement development offers a new insight into historical context and enables one to understand the present development.

Key words:

Specialization, concentration, action radius, efficiency, globalization, urban structure